

СУЧАСНІ РИСИ РИНКУ ПРАЦІ КІРОВОГРАДСЬКОЇ ОБЛАСТІ

Ключові слова: ринок праці, зайнятість, безробіття, попит, пропозиція робочої сили, оплата праці, регіон.

Вступ. Постановка проблеми. Актуальність досліджуваної проблеми обумовлена тим, що ринок праці, як система соціально-економічних механізмів, норм та інститутів, що забезпечують відтворення робочої сили та її використання, є одним з найсуттєвіших і найдинамічніших ринкових утворень. Впродовж 15 років в Кіровоградській області поширені такі взаємопов'язані негативні явища, як депопуляція населення, скорочення його чисельності за рахунок трудових міграцій робочої сили між країнами та регіонами, зникнення сільських поселень, які обумовлені відсутністю достатньої кількості робочих місць в регіоні, низьким рівнем оплати праці, зростанням кількості безробітних. За таких умов виникає об'єктивна потреба в аналізі сучасних рис ринку праці регіону з метою розробки ефективних програм для запобігання відтоку робочої сили як з регіону, так і з країни в цілому.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Теоретичним та прикладним проблемам функціонування ринку праці присвячені праці С. Бандура, Т. Заяць, Е. Лібанової, С. Мочерного, І. Петрової, В. Петюха, О. Хомри, Л. Семів. Регіональні ринки праці та працересурсний потенціал регіонів з позицій суспільної географії досліджують Н. Мезенцева, М.Логвин, Ю.Заволока, О.Безпала, В.Сайчук.

Формування цілей, постановка завдання. Метою написання даної роботи є визначення основних рис функціонування ринку праці Кіровоградської області на основі аналізу динаміки показників попиту і пропозиції робочої сили в регіоні.

Виклад основного матеріалу. Економічно активне населення Кіровоградської області в 2010 році складало 473,5 тис. осіб. Порівняно із 2000 роком кількість економічно активного населення Кіровоградської області у віці від 15 до 70 років скоротилося на 37,6 тис. осіб (7%), що обумовлено погіршенням демографічної ситуації, зокрема низьким рівнем народжуваності та високим рівнем смертності населення регіону. Серед економічно активного населення особи працездатного віку складають 431,6 тис. осіб, що на 12,5% менше порівняно із 2000 роком, а населення старше працездатного віку – 41,9 тис. осіб, що, навпаки, на 51% більше, ніж у 2000 році. Частка жінок у структурі економічно активного населення регіону у 2010 році становила 49,5 %, а чоловіків 50,5 %.

Економічно активне населення у міських поселеннях області у 2010 році становило 301,0 тис. осіб (63,6%), у сільській місцевості – 172,5 тис. осіб (36,4%). Загалом рівень економічної активності населення Кіровоградської області знизився на 1,4% у порівнянні із 2000 роком.

Чисельність економічно активного населення має тенденцію до зменшення, оскільки у 2000 році даний показник становив 511,1 тис. осіб у віці від 15 до 70 років, а у 2010 році – лише 473,5 тис. осіб, тобто за 10 років відбулося його зменшення на 7,4%. Рівень економічної активності населення в цілому по Україні у 2012 році становив 64,2% до всього населення відповідного віку, що на 0,6% більше, ніж у Кіровоградській області (63,6%). За цим показником область знаходиться на 18-му місці серед областей України.

У 2012 році в Кіровоградській області було зайнято 426,5 тис. осіб. Порівняно з 2000 роком кількість зайнятих зменшилась на 2%. У 2010 році зменшилась кількість найманих працівників підприємств, установ та організацій на 107,6 тис. осіб порівняно із 2000 роком. Розподіл зайнятих за видами економічної діяльності в області є таким: у сільському господарстві, мисливстві, лісовому господарстві та рибальстві задіяно 12,3 % трудових ресурсів регіону, в торгівлі, ремонті автомобілів, побутових виробів та предметів особистого вжитку – 7%, галузях промисловості – 19,2 %, на будівництві – 2,7%, в діяльності транспорту та зв'язку – 9,6%, у фінансовій сфері – 1,7%, операціями з нерухомістю та наданням послуг підприємцям

займається 4,2% населення, у державному управлінні зайнято 12% осіб, в освіті – 15%, в охороні здоров'я та наданні соціальної допомоги – 12,2%, в інших видах діяльності – 4,1%. Порівняно з 2000 роком кількість зайнятих у сільському господарстві зменшилася на 15,9%, у промисловості – на 2,9%, відсоток осіб, зайнятих у торгівлі виріс на 0,4%, у транспортній галузі та зв'язку збільшився на 2,3%, в освіті – на 4,7%, а в охороні здоров'я – на 3,6%. Тобто відбулося про збільшення зайнятості населення Кіровоградської області у невиробничій сфері та зменшення її у виробничих галузях економіки.

У 2012 році рівень зайнятості населення Кіровоградської області був нижчим від середньоукраїнського показника (58,8%) і становив 57,6%. Відповідно, область займала 17-те місце серед інших регіонів України.

За причинами безробіття найбільша кількість осіб у 2010 році була звільнена за власним бажанням (35,7%) та вивільнені з економічних причин (32,4%). 14,9% населення не працевлаштовані після закінчення навчальних закладів, а 10,8% звільнені у зв'язку з закінченням строку контракту. Серед жіночого населення 33,5% у 2010 році були вивільнені з економічних причин та 30,5% жінок звільнилися за власним бажанням. Чоловіки, що звільнилися за власним бажанням становили 39,5%, а ті, які були вивільнені з економічних причин – 31,6% (рис. 1).

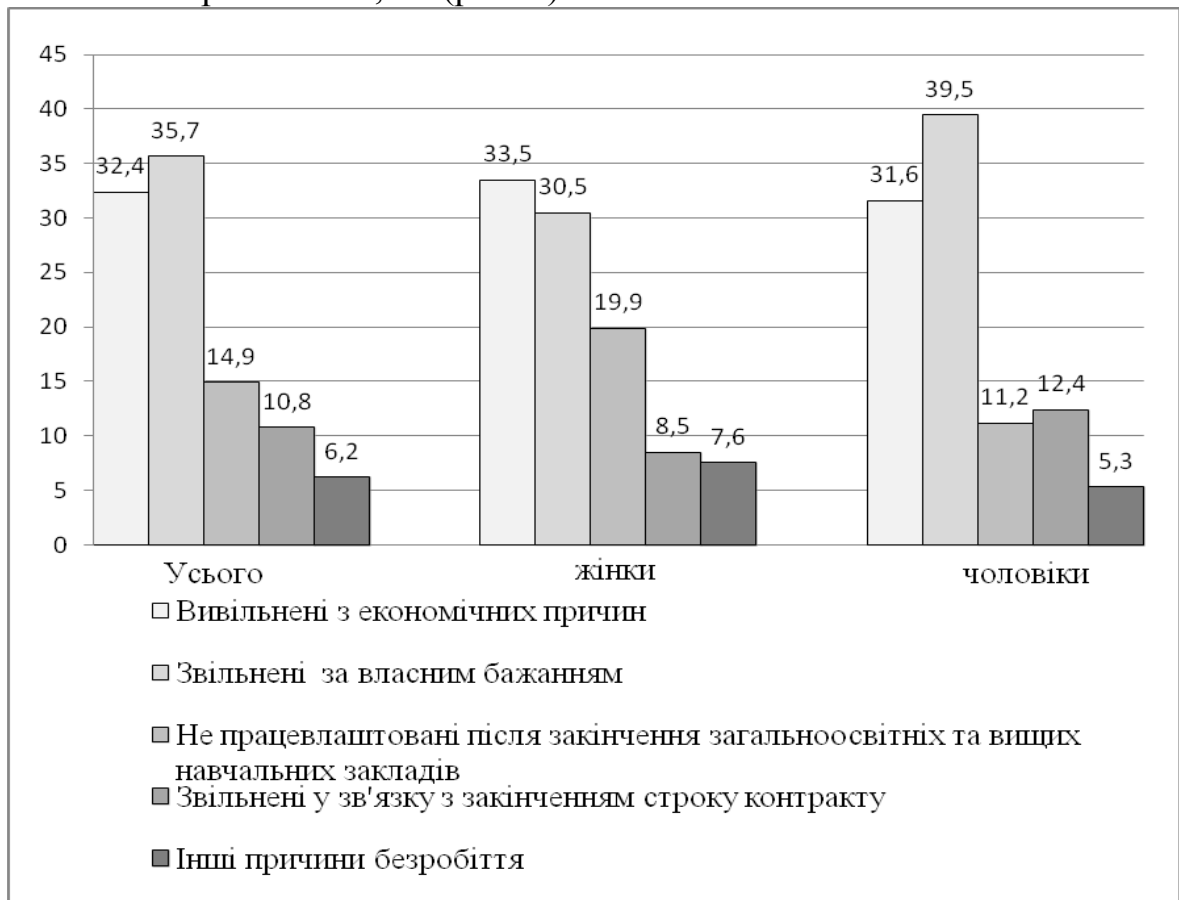

Рис. 1. Причини незайнятості безробітних у Кіровоградській області у 2010 році

Негативним в розвитку ринку праці Кіровоградської області є висока частка молоді серед безробітних. Кожен третій безробітний області є молодою людиною віком до 35 років. Така ситуація спричинена невідповідністю попиту на робочу силу і професіями, яких набувають молоді люди у професійно-технічних і вищих навчальних закладах. Наявність такої диспропорції є чинником, що обмежує можливості працевлаштування безробітних і задоволення потреб роботодавців у працівниках. Водночас, на ринку праці Кіровоградської області існує незадоволений попит на водіїв, електрогазозварників, продавців, слюсарів-ремонтників та фахівців інженерних спеціальностей. З іншого боку в області виник надлишок юристів, економістів, бухгалтерів, фінансистів. Кожний другий безробітний в області раніше займав місце робітника, кожний третій – посаду службовця, решта безробітних не мали професійної підготовки.

Кількість безробітного населення (визначена за методологією МОП) у 2010 році в межах області складала 42,3 тис. осіб, а в 2012 році – 44,5 тис. осіб. Порівняно з 2000 роком даний показник зменшився на 41,3% (75,9 тис. осіб у 2000 році). У структурі безробіття за тривалістю незайнятості 31,5% становлять особи, які не працюють більше року, 21,1% – від 3-х до 6-ти місяців, 17,8% – від 6-ти до 9-ти місяців, 6,8% – до 1-го місяця.

Найвищий рівень безробіття у 2010 році був у Новомиргородському районі (9,22%), досить високий рівень безробіття спостерігався також у Новоархангельському, Добровеличківському, Новгородківському, Маловисківському і деяких інших районах області (рис. 2). Найнижчий рівень безробіття мали Кіровоградський, Гайворонський, Петровський та Ульяновський райони. У місті Кіровоград у 2010 році рівень безробіття становив 1,3%.

Рівень зареєстрованого безробіття за методологією МОП складав 8,9% до економічно активного населення у віці від 15 до 70 років, що на 6% менше, ніж у 2000 році. Рівень зареєстрованого безробіття в цілому по області у 2012 році складав 2,3% населення працездатного віку, а в Україні – 1,9%. У сільській місцевості цей показник був вищим і дорівнював 2,6%, а в містах він становив 2,3%.

Слід зазначити, що на ринку праці Кіровоградської області склалися суттєві диспропорції між попитом і пропозицією робочої сили. Кількість громадян, не зайнятих трудовою діяльністю, які перебували на обліку в державній службі зайнятості у 2010 році становило 18,2 тис. осіб, в той час, як потреба підприємств у працівниках на заміщення вільних робочих місць склала відповідно 588 осіб. Останнім часом в області збільшився попит на місця, які не потребують професійної підготовки, що свідчить про низьку затребуваність трудового потенціалу осіб, які мають вищу освіту.

Навантаження незайнятого населення, яке перебувало на обліку в державній службі зайнятості, на одне вільне робоче місце збільшилось з 8 осіб у 2005 році до 31 особи у 2010 році. У районному розрізі стабільно

спостерігається значна диференціація зазначеного показника від 7 осіб у Кіровограді до 97 осіб у Новоархангельському районі. Так, найбільше навантаження на одне вільне робоче місце було у Вільшанському, Добровеличківському, Маловисківському, Новгородківському та Новоукраїнському районах, а найменше – у Кіровоградському та Олександрійському. Такі райони, як Гайворонський, Знам'янський та Олександрівський мали навантаження на одне вільне робоче місце від 52 до 74 осіб, а Бобринецький, Голованівський та Долинський – від 29 до 51.

Рис. 2. Рівень зареєстрованого безробіття в Кіровоградській області у 2010 році

Аналізуючи динаміку вивільнення працівників, слід зазначити зменшення даного показника на 4,2% у 2010 році в порівнянні з 2005 роком. Максимальні показники вивільнення працівників були характерні для Олександрійського, Кіровоградського та Світловодського, а мінімальні – Компаніївського, Новомиргородського, Устинівського та Онуфрієвського районів.

В 2010 році в Кіровоградській області було працевлаштовано 23,9 тис. осіб. Серед працевлаштованих незайнятих осіб чоловіки становили 52,9%, молодь у віці до 35 років – 51,2%. Працевлаштування незайнятих громадян в регіоні має тенденцію до незначного збільшення. Рівень працевлаштування незайнятих громадян становив 11,4%. За видами економічної діяльності найбільше людей отримало роботу в сільському господарстві, промисловості та в торгівлі. Найбільше працевлаштованих у 2010 році було у Добровеличківському, Новомиргородському та Маловисківському, а найменше – у Компаніївському та Петрівському. При чому, рівень

працевлаштування у 2010 році знизився в усіх адміністративних районах області в порівнянні із 2005 роком, крім Вільшанського, Новомиргородського та Устинівського районів, де, навпаки, кількість працевлаштованих осіб збільшилась.

В Кіровоградській області стрімко зменшується кількість найманих працівників підприємств, установ та організацій, які уклали письмові трудові угоди (трудоий договір) на постійній або тимчасовій основі. Середньорічна кількість найманих працівників області, починаючи з 2000 року до 2010 року скоротилася відповідно з 317,2 тис. до 209,8 тис. Такі тенденції віддзеркалюють загальне кількісне зменшення трудового потенціалу області, задіяному в офіційному секторі економіки.

Частка найманих працівників у віці 15 – 34 років в області у 2010 році складала 29,1%. Найвищі показники зайнятості молоді були у фінансовій діяльності (51,8%), торгівлі (45,3%) та сфері нерухомості (35,7%). У розподілі найманих працівників за видами економічної діяльності значну роль відіграють структурні зрушення в економіці Кіровоградської області. Найбільший відсоток найманих працівників припадає на промисловість – 43,2%, 36,7% – на освітню сферу, 29,3% – на сферу охорони здоров'я, 24,5% – на сільське господарство.

У 2012 році в Кіровоградській області проходили професійне навчання 5,7 тис. безробітних, більшість з яких молоді до 35 років. Навчання проводилося як на базі навчальних закладів області, так і безпосередньо на виробництві, зокрема за професіями: тракториста-машиніста, слюсаря з ремонту сільськогосподарської техніки, електрогазозварника, електрослюсаря, електромонтера з ремонту та обслуговування електроустаткування, слюсаря механоскладальних робіт, токаря, фрезерувальника, маляр-штукатур, монтажника гіпсокартонних конструкцій, столяра, тесляра, водія автотранспортних засобів, продавця продовольчих та непродовольчих товарів, бармена, кухаря, офіціанта, швачки, кравця, слюсаря-сантехніка тощо.

Суттєвою складовою розвитку трудового потенціалу, підвищення його конкурентоспроможності, мотивації до трудової діяльності є рівень заробітної плати. Спостерігається значне відставання Кіровоградського регіону від більшості інших регіонів України за рівнем оплати праці. Середньомісячна номінальна заробітна плата працівників Кіровоградської області в 2010 році складала 1815 грн., тобто 81,1% від середньоукраїнського показника (2239 грн.). Найвища середньомісячна номінальна заробітна плата була у працівників таких галузей, як транспорт та зв'язок, фінансова діяльність та державне управління, а найменшою – в рибальстві і рибництві, діяльності готелів і ресторанів та в сільському господарстві. Заробітна плата жінок складала лише 82,9% заробітної плати чоловіків. Внутрішньо регіональний розподіл середньомісячної номінальної заробітної плати працівників у 2010 році був таким (рис. 3):

- вище середньомісячної заробітної плати по області – міста Кіровоград та Знам'янка, Добровеличківський, Кіровоградський та Маловисківський райони;
- на рівні середньомісячної заробітної плати по області – Долинський та Олександрівський райони;
- нижче середньомісячної заробітної плати по області – міста Олександрія та Світловодськ, Бобринецький, Вільшанський, Гайворонський, Голованівський, Знам'янський, Компаніївський, Новгородківський, Новоархангельський, Новомиргородський, Новоукраїнський, Олександрійський, Онуфріївський, Петрівський, Світловодський, Ульяновський та Устинівський райони.

Така ситуація на Кіровоградському регіональному ринку праці зумовлена соціально-економічними чинниками його розвитку. Насамперед, низьким рівнем соціально-економічного розвитку регіону. В регіоні поширений цілий ряд соціальних негараздів, таких як бідність населення, невисокі темпи формування середнього класу, низький рівень життя населення. Деякою мірою на формування специфічних рис ринку праці Кіровоградської області впливає її географічний положення, а саме – розміщення поряд з економічно-розвинутими регіонами.

Рис.

3. Групи районів Кіровоградської області за рівнем оплати праці у 2010 році

Висновки та перспективи подальшого розвитку. Отже, регіональний ринок праці Кіровоградської області характеризується такими рисами: пропозиція на ринку праці області перевищує попит на робочу силу; кон'юнктура ринку праці є праценадлишковою; для регіону характерний

нижчий за середній по Україні показник рівня зайнятості та вищий – рівня безробіття; рівень оплати праці є нижчим за середні показники номінальної заробітної плати найманих працівників в Україні; для трудових ресурсів характерна висока територіальна мобільність за рахунок міжрегіональних постійних та трудових міграцій до столиці, міст Придніпров'я та Причорномор'я, а також за кордон; освітньо-кваліфікаційного рівень робочої сили відповідає середнім показникам в державі. Аналіз сучасних тенденцій на ринку праці Кіровоградської області дозволяє зробити висновок про те, що ситуація і надалі характеризуватиметься праценадлишковою кон'юнктурою та необхідністю підвищення освітньо-кваліфікаційного рівня робочої сили.

Список використаних джерел:

1. Головне управління статистики у Кіровоградській області. Режим доступу – <http://www.kirstat.kr.ua/>. 2. Державна служба статистика України. Режим доступу – <http://www.ukrstat.gov.ua/>

Мостова І. О. Сучасні риси ринку праці Кіровоградської області

Проаналізовано рівні зайнятості та безробіття, виявлено їх просторові відмінності на ринку праці Кіровоградської області. Здійснено групування адміністративних районів за рівнем оплати праці. Охарактеризовано якість робочої сили на ринку праці регіону. Визначено основні тенденції в розвитку ринку праці Кіровоградської області.

Ключові слова: ринок праці, зайнятість, безробіття, попит, пропозиція робочої сили, оплата праці, регіон.

Мостовая И. А. Современные черты рынка труда Кировоградской области. *Проанализированы уровни занятости и безработицы, обнаружены их пространственные различия на рынке труда Кировоградской области. Осуществлено группирование административных районов по уровню оплаты труда. Дано характеристику качеству рабочей силы на рынке труда региона. Определены основные тенденции в развитии рынка труда Кировоградской области.*

Ключевые слова: рынок труда, занятость, безработица, спрос, предложение рабочей силы, оплата труда, регион.

Mostova I. The current features of the labor market in Kirovograd region. *Levels of employment and unemployment are analyzed, their spatial differences in the labor market of Kirovograd region were revealed. Grouping of administrative regions in terms of wage was carried out. The quality of labor at the region labor market was analyzed. The main trends at the labor market of Kirovograd region were defined.*

Keywords: labor market, employment, unemployment, labor demand and supply, wages, region.